

POLSKA TERMINOLOGIA PRAWA UPADŁOŚCIOWEGO W KONTEKŚCIE. PRZEKŁAD TERMINU *ZARZĄDCA* NA JĘZYK ANGIELSKI

Aleksandra MATULEWSKA, dr
Instytut Językoznawstwa, Uniwersytet im. A. Mickiewicza
al. Niepodległości 4, 61-874 Poznań, Poland
aleksandra.matulewska@gmail.com

Abstrakt: Artykuł dotyczy problemów przekładu terminologii z zakresu prawa upadłościowego i naprawczego z języka polskiego na angielski. Autorka uwzględnia problem intertekstualności w przekładzie prawniczym tekstów dotyczących prawa upadłościowego. W pierwszej części zostanie przedstawiony korpus badawczy. W drugiej części, na podstawie analizy tekstów paralelnych, autorka omówi termin *zarządca*, którego ekwiwalenty angielskojęzyczne są uzależnione od kontekstu wynikającego z prób tworzenia jednolitych reguł oraz zapewniania normatywnych ram współpracy (przez organizacje międzynarodowe, takie jak Unia Europejska, INSOL, NATO) w transgranicznych sprawach upadłościowych w celu ułatwienia obrotu międzynarodowego. Na koniec zostanie przedstawiona wielość ekwiwalentów dla terminu *zarządca* w tekstach dotyczących prawa upadłościowego formułowanego w języku angielskim.

POLISH INSOLVENCY LAW TERMINOLOGY IN TRANSLATION INTO ENGLISH. A CASE STUDY OF THE TERM *ZARZĄDCA*

Abstract: The paper touches upon selected problems connected with translation of insolvency law terminology from Polish into English. The term *zarządca* has been used to illustrate its vertical and horizontal intertextuality in Polish and English language. The corpus composed of normative texts (Polish Act on Insolvency and Rehabilitation, British Insolvency Act, European Union Regulation on Insolvency Proceedings) and soft-law (INSOL guidelines, NATO regulations, etc.) has been compared to show how the context modifies the meaning of the term and requires applying different equivalents depending on the context acquired meaning. The author also presents dictionary equivalents which may be found in Polish-English legal dictionaries to illustrate the quandaries awaiting the translator who is to render a translation of a text dealing with insolvency law.

Słowa kluczowe: intertekstualność, przekład prawniczy, język prawny, język prawniczy, terminologia prawna i prawnicza w kontekście

Wstęp

Przekład prawniczy jest dziedziną interdyscyplinarną, łączącą w sobie między innymi elementy komunikacji międzykulturowej, prawa oraz językoznawstwa stosowanego, a w szczególności translatoryki.

W zakresie prawa dość istotnym elementem przekładu prawniczego jest komparatystyka prawnicza, która umożliwia skuteczne stosowanie technik przekładu terminologii bezekwiwalentowej lub nie w pełni ekwiwalentnej.

Tłumacze polsko-angielscy, podobnie jak i tłumacze innych par językowych, w ramach których jednym z języków jest język używany w więcej niż jednym kraju jako język komunikacji prawniczej, muszą borykać się z problemami wynikającymi z istnienia rozbieżności terminologicznych w ramach tego samego języka używanego na różnych obszarach geograficznych. Kubacki (2007, 131) odnosząc się do pułapek, jakie mogą czyhać na tłumaczy języka niemieckiego, bardzo trafnie zauważa, że:

„różnorodność terminologiczna może skutkować stosowaniem przez polskiego tłumacza rozmaitych nazw dla tych samych desygnatów”.

Analogiczne problemy występują w przypadku innych języków urzędowych stosowanych w więcej niż jednym kraju (np. arabski, hiszpański, chiński itd.).

Niemniej jednak problem polega nie tylko na konieczności ujednoczenia terminologii. Ze względu na zjawisko intertekstualności obecne w tekście źródłowym, tłumacz może stanąć przed wyzwaniem polegającym na oddaniu różnorodności terminologicznej, wynikającej z jej funkcjonowania w różnych kontekstach prawnych. Na pierwszy rzut oka spójny terminologicznie tekst źródłowy może wymagać od tłumacza zastosowania różnych ekwiwalentów dla pozornie jednego bytu. Innymi słowy, pole znaczeniowe terminu może być modyfikowane przez kontekst, jakim jest intertekst, co może prowadzić do konieczności zastosowania kilku ekwiwalentów dla pozornie jednego desygnatu występującego w języku źródłowym. Praca dotyczy właśnie takiego przypadku. Inspiracją dla powstania niniejszego artykułu był przekład artykułu akademickiego autorstwa A. Hrycaj (2010) dotyczący zasad współpracy organów wymiaru sprawiedliwości w transgranicznych postępowaniach upadłościowych w świetle regulacji prawnych polskich, unijnych i tzw. *soft-law*.

Interdyscyplinarność

Zjawisko intertekstualności jest zasadniczo przedmiotem badań nauki o literaturze i przekładoznawstwa literackiego. Sam termin został wprowadzony do badań literaturoznawczych w 1967 r. przez Julię Kristevę (Majkiewicz 2008, 9). Jest on obecnie rozumiany w wieloraki sposób, ale zasadniczo intertekstualność odnosi się do relacji pomiędzy tekstami. Zjawisko to występuje także w języku prawnym i prawniczym.

Istnieje wiele klasyfikacji intertekstualności, jednakże ze względu na przedmiot badań niniejszej pracy, zostaną uwzględnione tylko podejścia mające zastosowanie

do tekstów prawniczych z pominięciem typologii typowo literackich (por. Genette 1992, Lachmann 1991, Głowiński 2000, Markiewicz 1989, i inni).

Mattila (2006, 78) wyróżnia intertekstualność poziomą (*horizontal intertextuality*), która jest relacją wiążącą teksty należące do tego samego gatunku oraz intertekstualność pionową (*vertical intertextuality*) wiążącą teksty należące do różnych gatunków. Mattila (2006) także tekst prawny uznaje za nieliniarny hipertekst zawierający ze względu na swą specyfikę odesłania zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne (w: Biel 2013). Należy zwrócić uwagę na fakt, że odesłania mogą mieć zarówno charakter intertekstowy, czyli odwoływać się do innych tekstów bądź charakter pozatekstowy, czyli odwoływać się do rzeczywistości pozajęzykowej.

Według koncepcji Kjær intertekstualność oparta jest na wzajemnych relacjach pomiędzy funkcjami (i) konstytuowania się systemu (*self-constitution*), (ii) opisu (*self-description*) i (iii) jego reprodukcji (*self-reproduction*) (Kjær 2000: 146 w: Biel 2013). Każda z tych funkcji przeważa w określonym gatunku tekstów prawnych i prawniczych, i tak teksty aktów normatywnych mają funkcję konstytuującą, komentarze do aktów prawnych, glosy do nich, a także teksty naukowe mają funkcję opisującą, podczas gdy teksty praktyki orzeczniczej, takie jak wyroki, a także inne pisma procesowe, mają funkcję reprodukującą (Kjær 2000: 146 w: Biel 2013).

Należy tutaj podkreślić, że hierarchia tekstów prawnych i prawniczych w poszczególnych systemach prawnych może być różna, co ma wpływ na nadrzędność pewnych tekstów w stosunku do innych. I tak w systemie prawa kontynentalnego na najwyższym miejscu znajduje się ustawodawstwo unijne i krajowe. Z kolei w systemie prawa *common law* ogromne znaczenie mają wyroki precedensowe, w nowych sytuacjach prawnych uzupełniane przez ustawodawstwo, a następnie z biegiem czasu zastępujące akty normatywne.

Intertekstualność a przekład. Relacja pomiędzy tekstem źródłowym a tekstami z nim powiązanymi

W przypadku tłumaczenia prawniczego niezmiernie istotne znaczenie ma relacja ekwiwalencji wiążąca tekst źródłowy z tekstem docelowym (Šarčević 1997: 202, Kierzkowska 2002, Kielar 1977). Przy czym relacja ekwiwalencji jest osiągnięta w różny sposób na poziomie terminów, związków frazeologicznych i tekstów rozumianych tutaj jako minimum jedno zdanie. Relacja ta musi także uwzględniać gatunek tekstu źródłowego i moc wiążącą tekstu źródłowego i docelowego (Šarčević 1997). Możemy wyróżnić tutaj następujące relacje:

- Relacja nr 1: tekst źródłowy i docelowy są wiążące prawnie
- Relacja nr 2: tekst źródłowy jest wiążący prawnie, a docelowy nie
- Relacja nr 3: tekst źródłowy nie jest wiążący prawnie, a docelowy jest
- Relacja nr 4: ani tekst docelowy, ani źródłowy nie są wiążące prawnie

Podkreślmy jeszcze raz, że bez względu na typ relacji tłumaczy tekstów pragmatycznych obowiązuje zasada stosowania jednego ekwiwalentu dla jednego desygnatu (tzw. zasada spójności terminologicznej).

Zarówno tekst źródłowy, jak i docelowy nie miały charakteru wiążącego prawnie (relacja 4). Interteksty z kolei dotyczyły tekstów wiążących bezwzględnie (nadrzędnych w stosunku do tekstu źródłowego) oraz zaleceń, których moc wiążąca była uznaniowa. A zatem z punktu widzenia przekładu prawniczego zaszła konieczność odtworzenia w tekście docelowym terminów stosowanych w tekstach nadrzędnych w celu uniknięcia zniekształcenia opisywanej rzeczywistości.

Badany tekst źródłowy był artykułem akademickim, posiadał zatem funkcję opisującą. Zawarte w nim interteksty dotyczyły tekstów o funkcji konstytuowania się systemu na trzech poziomach mianowicie: (i) prawa unijnego, (ii) prawa krajowego oraz (iii) regulacji *soft-law*. Wystąpiła zatem zarówno intertekstualność pionowa, jak i pozioma. Co więcej, tekst źródłowy wyrażony w języku polskim zawierał interteksty nawiązujące nie tylko do aktów normatywnych wyrażonych pierwotnie w języku polskim, ale także w języku angielskim, a następnie tłumaczonych na język polski w całości lub też we fragmentach. A zatem w procesie przekładu następowała rekontekstualizacja na dwóch poziomach. Poziom pierwszy to rekontekstualizacja elementów tekstu źródłowego osadzonego w kulturze języka źródłowego oraz osadzenie elementów typowych dla kultury języka źródłowego w nowej sieci zależności kształtowanej przez wymogi stawiane przez kulturę języka docelowego. Na te wymogi składają się pewne normy, konwencje, a także oczekiwania odbiorców. Drugi poziom z kolei to odtworzenie kontekstu języka docelowego, który został poddany rekontekstualizacji w tekście źródłowym. Dodatkową trudnością było ustalenie, jakie wymogi są stawiane przez tzw. kulturę języka docelowego, w przypadku przekładu wykonywanego nie na potrzeby odbiorców zamieszkujących określone terytorium geograficzne, gdzie językiem urzędowym jest język angielski, ale osób mieszkających na całym świecie, posługujących się językiem angielskim jako językiem komunikacji międzynarodowej, zainteresowanych tematyką poruszaną w artykule akademickim.

Interteksty, które były obecne w tekście źródłowym, miały charakter cytatów i parafraz.

Ze względu na intertekstualność można więc wyróżnić w tym przypadku następujące relacje IT (intertekstualne) (por. Biel 2013):

Relacja IT nr 1:	relacja pomiędzy tekstem źródłowym a innymi tekstami wyrażonymi w języku źródłowym jako języku oryginału
Relacja IT nr 2:	relacja pomiędzy tekstem źródłowym a innymi tekstami wyrażonymi w języku docelowym
Relacja IT nr 3:	relacja pomiędzy tekstem źródłowym a tekstem docelowym
Relacja IT nr 4:	relacja pomiędzy tekstem docelowym a innymi tekstami wyrażonymi w języku docelowym
Relacja IT nr 5:	relacja pomiędzy tekstem docelowym a innymi tekstami wyrażonymi w języku źródłowym

Przy czym relację IT nr 2 można dalej podzielić na relację IT 2a dotyczącą tekstów docelowych, nie tłumaczonych na język źródłowy i 2b dotyczącą tekstów docelowych, tłumaczonych na język źródłowy.

Korpus badawczy

Przedmiotem badań jest termin *zarządca* i jego desygnaty oraz ekwiwalenty stosowane w tekstach angielskojęzycznych przebadanego korpusu.

Korpus badawczy obejmował następujące akty prawne:

- 1) *Council Regulation (EC) no 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings [Rozporządzenie Rady WE nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego]* (relacja IT nr 2b),
- 2) *Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze ze zmianami* (relacja IT nr 1 oraz nr 5),
- 3) *Insolvency Act 1986 as amended* (relacja IT nr 2b),
- 4) *US Code, Title 11 Bankruptcy* (relacja IT nr 4)

oraz regulacje *soft law* (relacja IT nr 2):

- 1) *UNCITRAL model law on cross-border insolvency*,
- 2) *Guidelines Applicable to Court-to-Court Communications in Cross-Border Cases*,
- 3) *European Communication and Cooperation Quidelines for Cross-border Insolvency*,

a także słowniki bilingwalne (polsko-angielskie): Bar (1986), Gordon (2008), Łozińska-Mańkiewicz i Mańkiewicz (1997), Myrczek (2006), Oźga (1998), Pieńkos (2002).

Ponadto, uwzględniono ekwiwalenty zawarte w artykule autorstwa Anny Hrycaj pt. *All you need to know about becoming an Insolvency Practitioner in Europe: Poland*, opublikowanym w piśmie „Eurofenix”2/2007, nr 28, s. 20–21.

Terminologia polska

Prawo upadłościowe w Polsce jest regulowane *Ustawą z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze*.

Artykuł 156 tej ustawy reguluje, że

1. Syndyka powołuje się w razie ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego.
2. Nadzorcę sądowego powołuje się w razie ogłoszenia upadłości z możliwością zawarcia układu.
3. Zarządcę powołuje się w razie ogłoszenia upadłości z możliwością zawarcia układu, gdy odebrano zarząd majątkiem upadłego. Zarządcę ustanawia się także, gdy ustanowiono nad częścią majątku zarząd własny upadłego. W sprawach objętych tym zarządem zarządca pełni czynności zastrzeżone dla nadzorczy sądowego.

A zatem, w zależności od typu postępowania występują w nim różni uczestnicy. Nazwa uczestnika jednoznacznie informuje o typie i celu postępowania, jakie się toczy w sprawie niewypłacalnego dłużnika i vice versa. Co więcej, kompetencje i zakres obowiązków syndyka, zarządcy i nadzorcy sądowego różnią się ze względu na cel postępowania.

Terminologia Unii Europejskiej

Na gruncie prawa unijnego prawo upadłościowe jest regulowane przez *Rozporządzenie Rady WE nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego*.

W rozporządzeniu tym pojawia się termin *zarządca*, a w art. 2 podaje się następującą definicję tego terminu:

„Zarządca” oznacza każdą osobę lub organ, którego zadaniem jest zarządzanie masą lub jej likwidacja lub nadzorowanie działalności gospodarczej dłużnika. Wykaz tych osób lub organów znajduje się w załączniku C.

Na zarządców nakłada się obowiązek wzajemnej współpracy polegającej na wymianie informacji w przypadku transgranicznych postępowań upadłościowych. Samo rozporządzenie w wersji angielskiej nazywa *zarządcę* „*liquidator*”, ale załącznik C informuje, iż w przypadku Wielkiej Brytanii mogą nim być osoby określane w prawie brytyjskim następującymi terminami:

UNITED KINGDOM
— Liquidator
— Supervisor of a voluntary arrangement
— Administrator
— Official Receiver
— Trustee
— Judicial factor

Z kolei, odwołując się do systemu prawa polskiego, załącznik C informuje, że *zarządcą* w rozumieniu rozporządzenia mogą być następujące osoby biorące udział w postępowaniu upadłościowym i naprawczym w Polsce:

POLSKA
— Syndyk
— Nadzorca sądowy
— Zarządca

A zatem, tłumacząc tekst odnoszący się do *Rozporządzenia WE nr 1346/2000*, ekwiwalentami będzie para *liquidator*–*zarządca*. Dokonując przekładu *Rozporządzenia WE* na język polski, użyto jako ekwiwalentu dla terminu *liquidator* polskiego terminu ustawowego o dużo węższym znaczeniu. Był to zabieg brzemienny w skutkach, gdyż unijny termin *zarządca* na gruncie prawa polskiego staje się w świetle załącznika C tegoż *Rozporządzenia* polisemiczny, gdyż uzyskuje poszerzone znaczenie i staje się on

hiperonimiczny w stosunku do *zarządcy* w świetle polskiej *Ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze*. Przypomnijmy, że termin *zarządca* dotychczas stosowany przez polską *Ustawę Prawo upadłościowe i naprawcze* oznaczał osobę powoływaną w postępowaniu upadłościowym z możliwością zawarcia układu, gdy dłużnik był pozbawiony prawa zarządu nad całością lub częścią swojego majątku. Z kolei pole semantyczne unijnego terminu *zarządcy* obejmuje swoim zakresem także osobę powołaną przez sąd w postępowaniu likwidacyjnym, czyli *syndyka* oraz w innych typach postępowań, czyli *nadzorcę sądowego*.

Tłumacząc teksty polskie na język angielski, możemy mieć do czynienia z *zarządcą* w rozumieniu prawa polskiego i *zarządcą* w rozumieniu prawa unijnego. W przypadku prawa polskiego najbliższym ekwiwalentem funkcjonalnym tego terminu w systemie brytyjskim jest *administrator* lub *official receiver acting as an administrator*, w Stanach Zjednoczonych podobne kompetencje mają: *interim trustee*, *general receiver*, *receiver in bankruptcy* oraz *bankruptcy administrator* (w zależności od stanu). Jednakże terminy amerykańskie wykazują rozbieżności znaczeniowe w porównaniu z terminem polskim, np. *bankruptcy administrator* może także pełnić funkcje polskiego *syndyka*. Rozbieżność terminologiczna wynika tutaj z faktu, iż w Stanach Zjednoczonych obowiązuje w gruncie rzeczy 55 systemów prawa (Tokarczyk 1998). Tepis w publikacjach wydawanych pod swoimi auspicjami zaleca zmodyfikowany ekwiwalent funkcjonalny zorientowany na system amerykański: *receiver of bankruptcy estate*, z kolei w tłumaczeniu na język angielski polskiej *Ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze* wydanej przez wydawnictwo Zakamycze pojawia się ekwiwalent o charakterze internacjonalizmu: *receiver*.

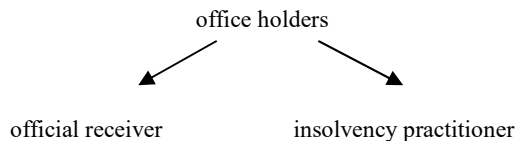
Należy tu zaznaczyć, że w Anglii i Walii w postępowaniu upadłościowym i naprawczym występują tzw. *office holders*, czyli urzędnicy sądowi (*official receivers*) i licencjonowani specjaliści do spraw upadłości (*insolvency practitioners*) (patrz wykres 1). Termin *official receiver* oznacza *urzędnika sądowego do spraw upadłości* pełniącego jakiegokolwiek funkcje (wszelkie zadania powierzone mu przez sąd w dowolnym typie i na dowolnym etapie postępowania upadłościowego bądź w niektórych wypadkach naprawczego). Licencjonowani specjaliści do spraw upadłości dzielą się na specjalistów do spraw upadłości dla przedsiębiorców będących osobami fizycznymi (*individual insolvency practitioners*) lub prawnymi (*corporate insolvency practitioners* lub *company insolvency practitioners*) (por. wykres 2). Następnie, można wyróżnić cztery typy *individual insolvency practitioners*, tj. (i) *trustee in bankruptcy*, który pełni funkcje analogiczne do polskiego *syndyka*, ale tylko w odniesieniu do przedsiębiorców będących osobami fizycznymi (*syndyk dla przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną*), (ii) *supervisor of an individual voluntary arrangement*, który jest odpowiednikiem polskiego *nadzorcę sądowego dla przedsiębiorców będących osobami fizycznymi (zarządca i nadzorca pozasądowego postępowania układowego dla osób fizycznych)*, (iii) *nominee of an individual voluntary arrangement*, który jest odpowiednikiem polskiego *tymczasowego nadzorcy sądowego dla przedsiębiorców będących osobami fizycznymi (aczkolwiek jego zakres kompetencji może być szerszy, gdyż może pełnić funkcje tymczasowego kuratora, zarządcy i nadzorcy postępowania układowego (dla osób fizycznych) przed zatwierdzeniem planu restrukturyzacyjnego)*, oraz (iv) *interim receiver*, który jest tymczasowym

urzędnikiem do spraw upadłości, tymczasowym odbiorcą należności (por. wykres 3). W prawie upadłościowym Anglii i Walii występują sześć typów *company insolvency practitioners*: (i) *liquidator*, który jest odpowiednikiem syndyka dla osób parwnych, (ii) *provisional liquidator*, który jest tymczasowym syndykiem czy też likwidatorem występującym przed wydaniem przez sąd postanowienia o ogłoszeniu upadłości, (iii) *supervisor of a company voluntary arrangement*, czyli administrator lub zarządca lub nadzorca pozasądowego postępowania układowego dla osób prawnych, (iv) *nominee of a company voluntary arrangement*, czyli tymczasowy kurator lub zarządca lub nadzorca postępowania układowego dla osób prawnych (przed zatwierdzeniem planu restrukturyzacyjnego), (v) *administrator*, czyli zarządca sądowy lub administrator sądowy i (vi) *administrative receiver*, czyli zarządca całości lub części majątku działający na rzecz wierzycieli zabezpieczonych (por. wykres 4).

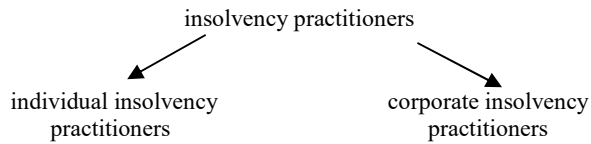
Stosując z kolei termin unijny, musimy pamiętać, że z kontekstu jasno musi wynikać, że chodzi nam o termin *liquidator* w rozumieniu *Rozporządzenia WE*, gdyż na gruncie prawa brytyjskiego termin *liquidator* ma węższe znaczenie, podobnie jak polski termin *zarządca*. Oznacza on mianowicie osobę powoływaną w przypadku postępowania upadłościowego likwidacyjnego toczącego się w sprawie dłużnika, będącego osobą prawną (por. Wykres 4). A zatem jest to termin najbardziej zbliżony znaczeniowo do polskiego terminu *syndyk*. Aczkolwiek należy pamiętać, że termin *syndyk* ma szersze znaczenie w polskim systemie prawnym, gdyż osoba pełniąca taką funkcję jest powoływana także dla dłużników będących osobami fizycznymi.

W tym przypadku mamy do czynienia z sytuacją analogiczną – czyli w tekście unijnym dokonano modyfikacji znaczenia terminu *liquidator* poprzez poszerzenie pola znaczeniowego o pola znaczeniowe sześciu innych desygnatów w stosunku do pola semantycznego tego terminu na gruncie prawa upadłościowego Anglii i Walii oraz Szkocji. Zabieg ten miał na celu objęcie regulacją *Rozporządzenia WE* niemal wszystkich specjalistów oraz urzędników do spraw postępowania upadłościowego zarówno dla osób fizycznych, jak i prawnych, które mogą brać udział w postępowaniu upadłościowym (likwidacyjnym bądź naprawczym).

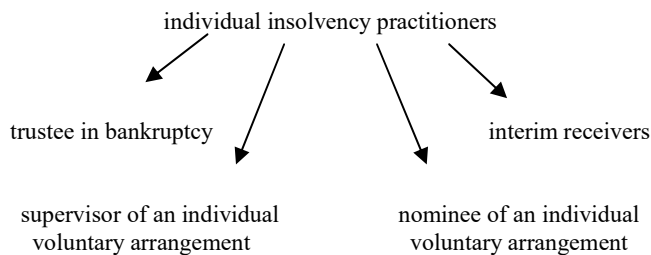
Schemat 1. Rodzaje *office holders*.

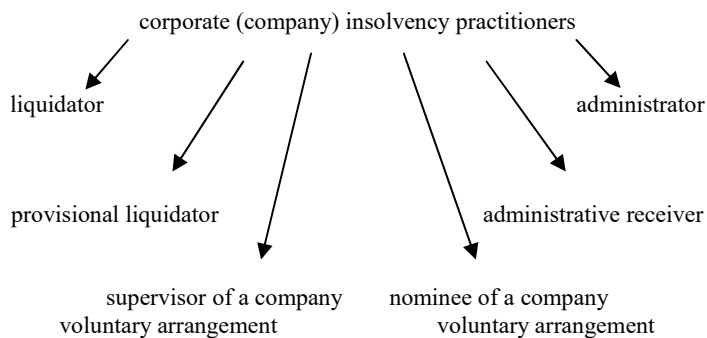
Schemat 2. Rodzaje *insolvency practitioners*.

Schemat 3. Rodzaje *individual insolvency practitioners*.

Schemat 4. Rodzaje *company insolvency practitioners*.

Termin *judicial factor* odnosi się do prawa szkockiego i oznacza urzędnika mianowanego przez sąd do pełnienia wyznaczonych mu przez ten sąd funkcji w postępowaniu sądowym (<http://www.scotlaw.com.gov.uk/law-reform-projects/judicial-factors/>). Pozostali uczestnicy są uczestnikami właściwego postępowania upadłościowego już

po ogłoszeniu upadłości i nie obejmują uczestników postępowania w sprawie ogłoszenia upadłości.

Terminologia *soft-law*

Termin *zarządca* pojawia się także w regulacjach tzw. *soft-law*, czyli zaleceniach organizacji międzynarodowych, które nie mają charakteru wiążącego, ale zostały przyjęte przez państwa-członków poszczególnych organizacji lub strony poszczególnych umów międzynarodowych. Zasadniczo regulacje te mają na celu ujednolicenie zasad i mogą być później podstawą tworzenia norm prawnych (Hrycaj 2010).

Zaczynając od rozważań dotyczących rozumienia tego terminu przez UNCITRAL⁷² w regulacji dotyczącej prawa modelowego (*UNCITRAL model law on cross-border insolvency*), należy podkreślić, że pole semantyczne desygnatu jest bardziej zbliżone do znaczenia unijnego *zarządcy*. Prawo modelowe UNCITRAL mówi o zarządcy zagranicznym, czyli *foreign administrative body* oraz używa terminu opisowego, który w chwili przyjęcia zasad przez państwo powinien być zastąpiony terminem właściwym dla prawa danego państwa w formie egzotyku (*the person or body administering reorganization or liquidation under the law of the enacting State*). Potencjalnie zatem funkcje oznaczone w prawie modelowym może pełnić polski syndyk, zarządca bądź nadzorca sądowy w zależności od typu toczącego się postępowania.

Istnieją także zasady współpracy pomiędzy państwami NAFTA, takie jak reguły dotyczące współpracy sądowej w sprawach międzynarodowych przyjęte 16 maja 2000 r. przez Amerykański Instytut Prawa, a 10 czerwca 2001 r. przez Międzynarodowy Instytut Prawa Upadłościowego (ang. *Guidelines Applicable to Court-to-Court Communications in Cross-Border Cases*)⁷³. *Zarządcę* nazywa się w tym dokumencie *insolvency administrator or an authorized Representative of the Court* i występuje on w analogicznym znaczeniu jak w przypadku prawa modelowego.

INSOL Europe opracował z kolei reguły dotyczące europejskiej współpracy i komunikacji w międzynarodowych postępowaniach upadłościowych (ang. *European Communication and Cooperation Guidelines for Cross-border Insolvency*), w których pojawia się termin *liquidator*. Pole znaczeniowe użytego przez INSOL terminu *liquidator* koresponduje z pozostałymi ekwiwalentami terminu *zarządca* w pozostałych dwóch regulacjach *soft-law*, omówionych wcześniej.

Należy tu podkreślić, że pole semantyczne terminu *zarządca* w regulacjach *soft-law* jest równie szerokie jak w przypadku *Rozporządzenia WE*. Jest to niewątpliwie wynikiem tego, że wszystkie te dokumenty mają za zadanie ułatwienie komunikacji

⁷² Komisja ONZ do spraw międzynarodowego prawa handlowego (UNCITRAL) została utworzona na podstawie *Rezolucji z dnia 17 grudnia 1966 (nr 2205)*. Zajmuje się ona działaniami w zakresie harmonizacji i unifikacji międzynarodowego prawa handlowego, między innymi przygotowała i przyjęła *Rezolucję nr 52/158 z dnia 15 grudnia 1997 r., prawo modelowe w zakresie międzynarodowego postępowania upadłościowego*.

⁷³ Tekst regulacji jest dostępny na stronie internetowej: <http://www.iiiglobal.org/international/guidelines.html>.

pomiędzy sądami w transgranicznych postępowaniach sądowych i aby móc ułatwić współpracę w tym zakresie, zastosowane w nich terminy musiały być na tyle szerokie, by objąć swoim polem znaczeniowym różnorodność regulacji narodowych praw upadłościowych stosowanych we wszystkich krajach, które podejmą próbę implementacji przepisów *soft-law* do swojego porządku prawnego.

Poniższa tabela ilustruje wielość ekwiwalentów funkcjonalnych dla polskiego terminu *zarządca* w zależności od tego, do jakiej regulacji się on odnosi.

Tabela 1. Ekwiwalenty terminu *zarządca* w regulacji unijnej i przepisach *soft-law*.

Institucja	UE	UNCITRAL (ONZ)	NAFTA	INSOL Europe
zarządca	a liquidator	the person or body administering reorganization or liquidation (under the law of the enacting State)	an insolvency administrator or an authorized Representative of the Court	liquidator

Inne propozycje przekładu terminu *zarządca*

Jednym z podstawowych narzędzi, jakimi posługuje się tłumacz, są oczywiście słowniki. Biorąc pod uwagę, że prawo upadłościowe jest dziedziną specjalistyczną, autorka wzięła pod uwagę jedynie dostępne na rynku słowniki prawnicze i prawniczo-ekonomiczne polsko-angielskie. Wyniki konsultacji słownikowych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Ekwiwalenty słownikowe terminu *zarządca*

Zródło	Ozga	Łozińska-Małkiewicz, Małkiewicz	Myrczek	Gordon	Pieńkos	Bar
zarządca	receiver in bankruptcy	receiver in bankruptcy, general receiver	court supervisor, administrator	receiver in bankruptcy	receiver in bankruptcy, general receiver	receiver in bankruptcy

Jak widać z powyższego porównania, większość słowników podaje ekwiwalent, po raz pierwszy użyty w słowniku Bara (1986) *receiver in bankruptcy*, który jest modyfikowanym ekwiwalentem dynamicznym, nawiązującym do brytyjskiego terminu *official receiver*, który może pełnić jakiegokolwiek funkcje powierzone mu przez sąd. W większości przypadków autorzy słowników dokonują modyfikacji tego terminu, jednakże nie wskazując na kompetencje, jakie ma zarządca w polskim systemie prawnym. Ekwiwalent powielany przez wielu autorów *receiver in bankruptcy* czy *general receiver* można byłoby potraktować, jako ekwiwalenty terminu *zarządca* w kontekście unijnym gdyby nie już istniejący ekwiwalent *liquidator*. Proponowany z kolei ekwiwalent *court supervisor* jest całkowicie błędny, gdyż jest ekwiwalentem

o charakterze narodowym dla polskiego terminu *nadzorca sądowy*. Ponadto, proponowany ekwiwalent *administrator* ma bardzo szerokie znaczenie i wprawdzie odnosi się do zakresu obowiązków polskiego *zarządcy*, ale zbyt mocne ma konotacje z terminem *administrator* używanym w Anglii i Walii wyłącznie w odniesieniu do upadłości spółek kapitałowych. Należałoby zatem rozważyć modyfikację tego terminu i ukucie neologizmu, takiego jak np. *insolvency administrator*. Żaden ze słownikowych ekwiwalentów nie podaje terminu unijnego *liquidator* lub ekwiwalentu opisowego modyfikującego terminy stosowane w Anglii i Walii, np. *liquidator for natural and legal persons* czy też *trustee in bankruptcy for natural and legal persons*.

Prawdopodobnie pod wpływem internacjonalizmu, a także najczęściej występującego ekwiwalentu słownikowego w artykule Hrycaj (2007), który ukazał się w czasopiśmie „Eurofenix”, w odniesieniu do polskiego prawa upadłościowego i naprawczego *zarządca* został przetłumaczony jako *receiver*.

Podsumowanie

Główną trudnością związaną z przekładem tekstów dotyczących transgranicznych postępowań upadłościowych jest ustalenie, w odniesieniu do jakiego dokumentu został użyty termin *zarządca*, gdyż w sposób istotny wpływa to na dobór ekwiwalentu tłumaczeniowego. Należy tu również zwrócić uwagę na problem związany ze stosowaniem ekwiwalentów słownikowych, które niestety mogą zwiść tłumacza na manowce i wywołać szok kulturowy u odbiorcy (Kielar 1996: 135–141), a to z kolei może prowadzić do różnego rodzaju zaburzeń komunikacyjnych. Stosowanie ekwiwalentów słownikowych jest niezmiernie ryzykowne i może prowadzić do zniekształcenia rzeczywistości przedstawionej (opisanej) w tekście źródłowym. Najskuteczniejszą metodą ustalania ekwiwalentów w przypadku intertekstów dotyczących ustawodawstwa unijnego jest porównanie tekstów paralelnych w języku źródłowym i docelowym. W przypadku intertekstów dotyczących regulacji typu *soft-law* konieczne jest dotarcie do oryginalnych tekstów w języku angielskim i odszukanie w nich potrzebnych ekwiwalentów. Jak wykazuje przykład terminu *zarządca*, spójność terminologiczna tekstu źródłowego może być pozorna i ślepe stosowanie zasady spójności terminologicznej w przekładzie pragmatycznym bez gruntownej analizy tekstu przedłożonego tłumaczowi do tłumaczenia może być brzemiennie w skutkach, a jednym ze wskaźników potencjalnych problemów znaczeniowych mogą być interteksty zarówno w formie cytatów, jak i parafraz. Co więcej, w przypadku wystąpienia zjawiska intertekstualności należy pamiętać o hierarchii tekstów, gdyż to hipertekst będzie narzucał hipotekstowi ekwiwalenty. W przekładzie prawniczym niewątpliwie akty normatywne wiążące prawnie należy traktować jako hiperteksty. A w przypadku wystąpienia rozbieżności pomiędzy terminologią stosowaną w aktach prawnych dobór ekwiwalentu tłumaczeniowego musi być dokonany przy uwzględnieniu hierarchii tekstów normatywnych w danym systemie prawnym.

Zdaniem autorki występowanie intertekstów w tekstach sformułowanych w języku prawnym i prawniczym uzasadnia także stosowanie przez tłumacza objaśnień terminologicznych w przypisach w celu wyjaśnienia odbiorcy przekładu problemów

dotyczących imperatywu terminologicznego. Zasada spójności terminologicznej jest uzasadniona tylko w sytuacjach, gdy pola znaczeniowe terminów są zbieżne w wystarczającym stopniu. Należy pamiętać o tym, że ekwiwalencja 1: 1 jest niezmiernie rzadkim zjawiskiem w przypadku terminologii prawniczej. Z tego powodu to, czy terminy są wystarczająco ekwiwalentne, zależy od potrzeb odbiorcy tekstu docelowego (tekstu przekładu).

Bibliografia

- Biel, Łucja. 2013. Tekst prawny jako hipertekst – o intertekstualności tłumaczeń prawnych na przykładzie międzynarodowych instrumentów z zakresu handlu ludźmi. „*Comparative Legilinguistics*” 2013, nr 13.
- Chesterman, Andrew. 2004. Hypotheses about translation universals, [W:] *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies. Selected contributions from the EST Congress, Copenhagen 2001*, red. G. Hansen, K. Malmkjær, D. Gile, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 1–13.
- Genette, Gérard. 1992. *The Architect: An Introduction*. Jane E. Lewin (trans.). Berkeley CA: University of California Press.
- Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Jane E. Lewin (trans.), Lincoln NE and London: University of Nebraska Press.
- Głowiński, Michał. 2000. *Interekstualność, groteska, parabola: szkice ogólne i interpretacje*. Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.
- Hatim, Basil, Munday, Jeremy. 2004. *Translation: An advanced resource book*, London/New York, Routledge.
- House, Juliane, 2006. Text and context in translation, *Journal of Pragmatics* nr 38, 338–358.
- Hrycaj, A. 2007. All you need to know about becoming an Insolvency Practitioner in Europe: Poland. „*Eurofenix*” 2/2007, nr 28, 20–21.
- Hrycaj, Anna. 2010. The Cooperation of Court Bodies of International Insolvency Proceedings (in the context of Polish courts). „*International Insolvency Law Review*” 2010, nr 1.
- Kielar, Barbara Zofia. 1977. *Language of the Law in the Aspect of Translation*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kielar, Barbara Zofia. 1996. Na manowcach tłumaczenia tekstu prawnego: prawdopodobieństwo wywołania szoku kulturowego. F. Grucza, K. Chomicz-Jung (red.). *Problemy komunikacji interkulturowej. Jedna Europa – wiele języków i wiele kultur*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 135–141.
- Kierzkowska, Danuta. 2002. *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Tłumaczy Ekonomicznych, Prawniczych i Sądowych TEPIS.
- Kjær, Anne Lise. 2000. On the Structure of Legal Knowledge: The Importance of Knowing Legal Rules for Understanding Legal Texts, [W:] *Language, Text, and Knowledge. Mental Models of Expert Communication*, red. L. Lundquist, R. J. Jarvella, Berlin/New York, Mouton de Gruyter, 127–161.
- Kristeva, Julia. 1967. Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman. „*Critique*” 1967, nr 239, 438–65.
- Kubacki Artur Dariusz. 2007. Problemy tłumaczenia niemieckojęzycznych dokumentów samochodowych. [W:] *Współczesne kierunki analiz przekładowych*. Kraków: Tertium, 121–132.
- Kuner, Christopher. 1991. The Interpretation of Multilingual Treaties: Comparison of Texts versus the Presumption of Similar Meaning. In: *Comparative Law Quarterly* 40:4, s. 953–964.
- Kunz, Keneva. 1995. Where the Devil Meets his Grandmother: Iceland and the European Community Legislation. [W:] M. Morris (ed.). *Translation and the Law*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 86–91.
- Lachmann, Renate. 1991. Płaszczyzny pojęcia intertekstualności, przeł. M. Łukaszewicz, „*Pamiętnik Literacki*” 1991, z. 4. 209–215.
- Majkiewicz, Anna. 2008. *Interekstualność implikacje dla teorii przekładu*. Warszawa: PWN.
- Markiewicz, Henryk. 1989. *Odmiany intertekstualności. Literaturoznawstwo i jego sąsiedztwa*. Warszawa.
- Mattila, Heikki. 2006. *Comparative Legal Linguistics*, Aldershot, Ashgate.

- Sakowicz, A., 2006, Przepięstwo handlu ludźmi z perspektywy regulacji międzynarodowych, *Prokuratura i Prawo* 3, 52–69.
- Šarčević, Susaan. 1997, *New Approach to Legal Translation*, The Hague, Kluwer Law International.
- Šarčević, Susan. 2000. *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.
- Tokarczyk, Roman. 1998, *Prawo amerykańskie*. Kraków: Zakamycze.

Słowniki bilingwalne

- Bar, Ludwik. 1986. *Słownik prawniczy polsko-angielski*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Gordon Jacek. 2008. *Słownik terminologii prawniczej i gospodarczej*. Warszawa: Poltext.
- Łozińska-Małkiewicz, Ewa, Małkiewicz, Joanna. 1997. *Polsko-angielski słownik terminologii prawniczej*. Toruń.
- Myrczek, Ewa. 2006. *Dictionary of Law Terms*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Ożga, Ewa. 1998. *Słownik terminologii prawniczej polsko-angielski. Część 1*. Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Branta.
- Pieńkos, Jerzy. 2002. *Polsko-angielski słownik prawniczy*. Kraków: Zakamycze.

